

גוף זר: הפרעות אכילה, פגיעות מיניות בילדות וטיפול מותאם

מאת ד"ר ענת גור, הוצאת הקיבוץ המאוחד, קו אדום, 2015. 368 עמודים

סקרה: עינת צוברי

במטופלות עם הפרעות חמורות וממושכות. אולם המשותף לרבות מהלוקות בהפרעת אכילה, גם אם אינה אקוטית, הוא הצורך בשליטה המבוטא דרך הפרעת האכילה. שירות מכוון טראומה נותן למטופל את היכולת לבחור ולקוח בחשבון הדדיות ושוויוניות. זה האתגר שלקחנו על עצמנו במרכז להפרעות אכילה שבראשו אני עומדת ב־25 שנה האחרונות.

כמרפאה שמציעה טיפול אמבולטורי, אנו מתמודדים מזה שנים רבות עם חולות ממושכות הנמצאות בסכנה מתמדת ומסרבות לעבור למסגרות המותאמות יותר למצבן הגופני. נראה שהן זועקות את מצוקתן דרך הסכנה המתמדת שבה הן שרויות - אשר מגייסת את הדאגה שלנו כמטפלים ומעוררת בנו חוסר אונים, ובכך מלמדת אותנו שיעור לגבי חוסר האונים שלהן.

רבות מן החולות האלו סובלות מפגיעה מינית ממושכת בילדות. בעקבות התמודדויות טיפוליות מורכבות ומתסכלות, ולאור הידע שרכשנו מהשיח המתמשך עם ד"ר ענת גור, בחנו מחדש את הפרוטוקול הטיפולי שלנו. למדנו כי במרבית המקרים, נפגעות פגיעה מינית פונות לטיפול לא בשל הפגיעה עצמה אלא בשל תוצאותיה: מצב רגשי, מצב גופני או התמכרות. מרבית הנפגעות לא יפתחו את הנושא לעולם, אלא אם המטפל ישאל על כך ישירות ויביע רצון כן לשמוע את סיפורן (Wooly, 1994). יתרה מכך: חלקן הגדול יפתחו את סיפור הפגיעה או ייזכרו בה רק לאחר שנים רבות של טיפול.

הפרעת אכילה היא מנגנון דיסוציאטיבי ייחודי ורב עוצמה, שבו התנהגויות האכילה והיחס הפוגעני לגוף משרתים את הצורך העמוק להימנע מידיעת הטרומה. דפוסי האכילה וההיטהרות משמשים כאמצעים לוויסות ולהשתקה של הדחפים המיניים וכאמצעי להענשה עצמית על כך שהגוף "בגד". הגוף זוכר את מה שהנפש רוצה לשכוח, וההתעסקות הכפייתית בגוף באמצעות האכילה מאפשרת להימנע מזיכרונות, חלומות, תחושות, מחשבות והתנהגויות הקשורים לאירועים הטרומטיים.

הנפגעות מספרות על דיכאון, אובדנות, פגיעה עצמית, התמכרות לסמים ולאלכוהול, בריחות מהבית בגיל ההתבגרות וקשיים בתחום המיני, כמו גם שנאה לגוף, עיוות בתפיסת הגוף וקושי בוויסות, המתבטא בזיהוי תחושות בכלל ותחושות כגון רעב ושובע בפרט. בנוסף, הן סובלות מבעיות בריאות ותלונות גופניות. רשימה ארוכה זו של הפרעות, קשיים ופגיעות נכנסת לחלל העצום שנפער במקום שבו אין למטופלות אלה מלים כדי לחשוב או לדבר את האימה שחוו בינקותן ובילדותן המוקדמת.

תמונת מצב; השלישי - דיאגנוזה חדשה וטיפול מותאם. כל אחד מהפרקים משלב הסברים תיאורטיים וקליניים עם עדויותיהן של הנשים ובכך כוחו של ספר זה. מאות ציטוטים מפי המטופלות עוברים כחוט השני בין דפי הספר, אשר נכתב באותנטיות, בישרות ובשפה בהירה. הם מעבירים את המסרים ומבטאים את קולה הברור של המחברת - הנשען על קולותיהן של המטופלות - בזכות הטיפול ב"גישה מוכוונת טראומה".

אחת השאלות החשובות שמעלה הכותבת מוצגת בעמוד 268: "האם נכון לסווג נשים שעברו טראומה מינית בילדותן כחולות הפרעות אכילה, שעה שידוע כי הן סובלות מקשת הסימפטומים האופייניים לטרומה קיצון מתמשכת וכתוצאה מכך בשלבים מכריעים מבחינה התפתחותית? הפרעת האכילה היא תסמונת אחת מתוך קשת הסימפטומים המורכבים שראוי לאבחן אותם ולטפל בהם כמכלול".

לא פעם עולה בספר ביקורת על המרכזים להפרעות אכילה, כמו גם על בתי החולים הפסיכיאטריים שאינם מתייחסים להפרעות אלה. "המטרה בספר היא להציג נקודת מבט נוספת, להאיר צד נוסף בעבודה החשובה שעושים המומחים להפרעות אכילה עם מטופלות מאתגרות וקשות במיוחד - צד שקשור לאופן שבו הן רואות את הדברים, שנותן מקום לקולן, שלא תמיד נשמע במערכות הטיפול ובתוך המחקרים הכמותניים... אני מקווה כי ספר זה ייקרא מתוך הבנת המגבלות של הפרספקטיבה שמתוכה נכתב וכי השימוש באינפורמציה זו ישמש להרחבת נקודות המבט, מבלי שהפרספקטיבות השונות יבואו זו על חשבון זו" (עמוד 14).

מתוך עמדה פמיניסטית ביקורתית, ד"ר גור מציעה לנו עמדה טיפולית הנזהרת מאוד מהסכנות של שחזור הפגיעה הראשונית. היא ממליצה להסב את השירותים לטיפול בהפרעות אכילה לשירותים מכווני טראומה, וזה אכן האתגר שלקחנו על עצמנו במרכז להפרעות אכילה שאני עומדת בראשו ב־25 השנים האחרונות.

חשוב להדגיש שלהפרעות אכילה אטיולוגיה רב גורמית, שבה לוקחים חלק גורמים גנטיים, ביולוגיים, חברתיים, אישיותיים ומשפחתיים. לא לכל הלוקות בהפרעות אכילה יש היסטוריה של טראומה. גם ד"ר גור מדגישה כי מדובר

כמו בספרה הראשון: "מופקרות - נשים בזנות", ד"ר ענת גור מביאה את קולן של נשים שעברו את זוועות הטרומה המינית המתמשכת בילדות. היא מלמדת אותנו להקשיב לאופן שבו הן מספרות את סיפור הפגיעה המינית שלהן דרך התעללות בגוף על ידי הרעבתו, הפיכתו לבעל גודל עצום, חיתוכים, הקאות, שימוש בחומרים כגון משלשלים, חומרי ניקוי ותרופות מרשם, התמכרויות לסמים ולאכזרה ופגיעות עצמיות נוספות.

הספר "גוף זר: הפרעות אכילה, פגיעות מיניות בילדות וטיפול מותאם" מתבסס על מחקר נרטיבי שתיעד את סיפורן של נשים שסבלו מהפרעות אכילה אקוטיות לאורך שנים רבות. מתוך סיפוריהן מעלה המחברת תמונה נוקבת, המציירת את מהות הקשרים שבין פגיעות מיניות בילדות לבין הפרעות אכילה והפרעות דיסוציאציה.

אחד הממצאים המרכזיים העולים מן הסיפורים הללו הוא כי נשים רבות הסובלות מהפרעות אכילה כלל לא זכרו את הפגיעה המינית שעברו, בזמן שהפרעת האכילה הייתה אקוטית. כך קורה שהפרעות האכילה מתקיימות פעמים רבות כביטויים דיסוציאטיביים של הטרומות המיניות שלא עברו תהליך של מנטליזציה ולא עובדו, וקרבנותיהן - כמו גם המטפלים שלהן - מנותקות מהן.

ספר זה מתבסס גם על ניסיון קליני בן למעלה משלושים שנה בטיפול בנשים עברייניות, מכורות לסמים, שנוצלו בזנות. לפני 26 שנים הקימה ד"ר גור וניהלה הוסטל לאסירות משוחררות, ראשון ויחיד מסוגו בישראל, שבו הטמיעה מודל לטיפול בנשים שעברו טראומה מינית מורכבת (CPTSD) המבוסס על דרכי טיפול מעצימות, הדדיות ושוויוניות. על כך היא מספרת בהרחבה בחלקו השלישי של הספר.

הספר בנוי מ־11 פרקים, המחולקים לשלושה חלקים: האחד - הפרעות אכילה, פגיעות מיניות בילדות והקשר ביניהן; השני - טיפול בהפרעות אכילה ובפגיעה מינית בילדות -

ד"ר עינת צוברי - עו"ס מומחה בבריאות הנפש, אחראית היחידה לטיפול ומחקר בהפרעות אכילה, מרפאת הנוטרים רעננה, מרכז רפואי שלווה; ראשת תכנית להכשרת מטפלים רב מקצועיים בהפרעות אכילה. eynat@dr-zubery.co.il